

מסמך רקע בנושא:
נוהלי משרד החינוך בנושא
"מחויבות אישית – מעורבות בקהילה"

מוגש לוועדת החינוך והתרבות

כתיבה: רוני בר-נתן, עובדת מחקר ומידע

אישור: שמוליק חדד-חזקיה, ראש צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

ז' בניסן תשנ"ד

29 במרס 2004

1. רקע

מסמך זה נכתב לבקשת יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות לקראת דיון שיתקיים ביזמת חה"כ יוסי שריד ביום רביעי, 31 במרס 2004, בנושא "חלוקת סטיקרים פוליטיים = שירות לקהילה?". מסמך זה מציג את יעדיה החינוכיים של התוכנית "מחויבות אישית – מעורבות בקהילה", ואת נוהלי משרד החינוך בנושא.

התוכנית "מחויבות אישית – מעורבות בקהילה", פועלת יותר מ-20 שנה, ומושתתת על **שיתוף פעולה בין בית-הספר לבין הקהילה על מוסדותיה**. התוכנית מתבססת על עשייה של התלמיד המתבגר, והיא מחייבת התמדה, אחריות ותקשורת בין-אישית. לעתים היא כרוכה בהיכרות עם תופעות שעשויות להיות חדשות בעבור התלמיד כגון זקנה, מוגבלות וחריונות.

2. יעדי התוכנית

יעדיה החינוכיים של התוכנית מנוסחים בחוזר מנכ"ל תשס"ל/3(א) מ-1 בנובמבר 2000 :

1. לחזק את הרגשת השייכות של התלמיד לקהילתו ;
2. להציג לתלמיד את צורכי החברה שאינם יכולים לבוא על סיפוקם באמצעות השירותים הממוסדים, ולטפח את היכרותו בכך שמחובתו לתרום מזמנו לסיפוקם ;
3. להדריך את התלמיד לקבל החלטות ערכיות בתחום חובותיו האישיות, החברתיות והלאומיות ;
4. לטפח אצל התלמיד מודעות לערכם של האחריות האישית, כושר ההתמדה והמסירות בעת מילוי תפקיד בכלל ובעת הגשת עזרה לזולת בפרט ;
5. לסייע לתלמיד להתמודד עם קשיים ועם כישלונות, להביאו להכיר בכך שהם חלק לגיטימי מעשייה, ולהדריכו איך לתכנן את צעדיו הבאים לאור הלקחים שהופקו ;
6. לשפר את התקשורת הבין-אישית של התלמיד עם הזולת הקרוב (הורה, מורה, ידיד) מתוך התחשבות בצרכיו, וליצור היכרות עם הזולת הרחוק – הזר או השונה – והתייחסות נכונה אליו ;
7. לסייע לתלמיד לעמוד על נטיותיו, יכולתו ומגבלותיו ;
8. לאפשר לתלמיד להכיר מגוון אפשרויות תעסוקתיות.

3. הפעלת התוכנית

3.1 הפעלת התוכנית ואישורה

האחריות להפעלת התוכנית ואישורה נתונים בידי מנהל בית-הספר ורכז מחויבות אישית בית-ספרית. על כל בית-ספר המקיים את התוכנית למנות רכז מחויבות אישית. הרכזים משתתפים בקורס של 56 שעות, מחציתו במהלך חופשת הקיץ ומחציתו במהלך השנה. נוסף על הקורס, מתקיימות 4-6 פגישות בשנה בין רכז המחויבות האישית בבית-הספר לבין מפקח מטעם מינהל חברה ונוער של משרד החינוך.¹

¹ גבי מירה שנער, מנהלת היחידה למחויבות אישית, משרד החינוך, שיחת טלפון, 28 במרס 2004.

משרד החינוך ממליץ לקיים את הפעילות אחר-הצהריים – בתום הלימודים – כדי לחנך את התלמידים לפעול למען הקהילה על חשבון זמנם הפרטי, מתוך ויתור על פעילויות אחרות.² במקומות שבהם אין די מוסדות קולטים הפועלים בשעות אחר-הצהריים כגון בתי-חולים ותחנות משטרה, בית-הספר מקיים את הפעילות בשעות הבוקר בגני-ילדים, בבתי-ספר ובמסגרות אחרות.³

3.2. תנאי הפעילות

חוזר מנכ"ל תשס"ג 1(א) מ-1 ספטמבר 2002 מפרט את תנאי הפעילות של התלמידים ואת חובות המוסד הקולט:

פעילות התלמידים:

1. פעילות המתקיימת לפי כללי הביטוח, הבטיחות והביטחון הנדרשים על-פי חוזרי המנכ"ל;
2. פעילות המאפשרת התנסות בתפקידים הדורשים אחריות ועקביות, המתאימים לנוער בשלב ההתבגרות ועונים על כללי הביטוח, הבטיחות והביטחון;
3. פעילות המאפשרת חוויה של נתינה ומתן ביטוי לכישוריו ולאישיותו של התלמיד;
4. פעילות המספקת צורך ממשי בקהילה ומתקיימת במהלך כל השנה.

חובות המוסד הקולט:

1. מינוי איש קשר מטעם המוסד שיפעל על-פי המטרות החינוכיות של התוכנית, והוא בעל יכולת ליצור קשר עם בני-נוער;
2. הגדרה ברורה של המשימות המוטלות על התלמיד והכנת סגל העובדים לקליטת התלמידים;
3. הצגת אופי הפעילות בימים המיוחדים לכך בבית-הספר;
4. קיום מערך מובנה של הכשרה וליווי מקצועי של התלמיד לקראת קבלת התפקיד במוסד הקולט;
5. פיקוח רצוף על נוכחותו ועל פעילותו של התלמיד;
6. מתן הערכה לפעילות התלמיד לפחות פעמיים בשנה – לקראת ערבי הורים וקבלת תעודה.

בחוברת "מחויבות אישית – שירות לזולת"⁴ מופיעה רשימת מוסדות וארגונים שהתלמידים יכולים להשתלב במסגרתם. המוסדות הרשומים: אגודת החירשים, איל"ן, אלוי"ט, אקיי"ם, ארגון נכי צה"ל, האגודה למלחמה בסרטן, החברה להגנת הטבע, ויצ"ו, מגן דוד אדום, הקרן הקיימת לישראל ועוד.

² גבי מירה שנער, מנהלת היחידה למחויבות אישית, משרד החינוך, שיחת טלפון, 28 במרס 2004.

³ גבי מירה שנער, מנהלת היחידה למחויבות אישית, משרד החינוך, שיחת טלפון, 28 במרס 2004.

⁴ משרד החינוך, מינהל חברה ונוער, מחויבות אישית – שירות לזולת, תשס"ב.

4. הערכה בתעודת הבגרות

מאז שנת תשס"ג, תלמידים המשתתפים בתוכנית החינוכית "מחויבות אישית – מעורבות בקהילה", זכאים לקבל הערכה בתעודת הבגרות. הערכה זו תיחשב ליחידת לימוד אחת בבגרות פנימית. לשם כך על התלמיד למלא את החובות האלו:⁵

1. לפעול 60 שעות לפחות במהלך שנה אחת;
2. להשתתף בתהליכי הכשרה והדרכה בבית-הספר ובמוסד הקולט על-פי דרישות התפקיד שבחר למלא;
3. להגיש עבודה בכתב או באמצעי אחר שתתעד את התנסויותיו ותתאר את השפעת פעילותו על מקבל השירות.

5. חלוקת סטיקרים פוליטיים = שירות לקהילה?

לועדת החינוך והתרבות הגיע מידע שלפני תלמידי בית-ספר מרשת החינוך "נעם" חילקו מדבקות (סטיקרים) בעלות גוון פוליטי במסגרת השירות לקהילה. לדברי הגב' מירה שנער, מנהלת המחלקה למחויבות אישית במשרד החינוך, חלוקת מדבקות בעלות גוון פוליטי אינן נכללות במסגרת פרויקט "מחויבות אישית". חלוקת עלוני הסברה בנושאי סמים או נזקי קרינת השמש עשויים להיכלל בפרויקט אם בית-הספר עסק בנושאים הללו ופעילות זו היא מעין השלמה לפעילות הבית-ספרית.⁶

לדעת מר ישראל זינגר, יועץ ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, חלוקת סטיקרים אינה נכללת בתוכנית "מחויבות אישית" והיא סותרת את עקרונות התוכנית:⁷

1. היעדר מוסד קולט – המוסד הקולט צריך להיות מוסד שמטרתו פעולה שיטתית למען הקהילה. תפקידו של המוסד הקולט לפקח על הפעילות, על נוכחות התלמיד ועל תרומתו. חלוקת מדבקות אינה עומדת בקריטריונים אלו ולא ניתנת להערכה לקראת ערבי הורים וקבלת תעודה.
2. פעילות כגון חלוקת מדבקות אינה מאפשרת מתן ביטוי לכישוריו של התלמיד ולבחירתו האישית.

לדברי מנהל רשת החינוך "נעם", הרב איתן איזמן, עולה שהתלמידים שעסקו בחלוקת המדבקות, עשו זאת על דעת עצמם, בזמנם החופשי ולא על חשבון שעות הלימודים. בבית-הספר מתקיים פרויקט מחויבות אישית אך לטענתו של הרב איזמן, חלוקת המדבקות לא נעשתה במסגרתו אלא "כנראה בדרכם של התלמידים מן הישיבה אל פרויקט המחויבות האישית".⁸

⁵ חוזר מנכ"ל תשס"ג/1(א), 1 בספטמבר 2002.

⁶ גב' מירה שנער, מנהלת היחידה למחויבות אישית, משרד החינוך, שיחת טלפון, 28 במרס 2004.

⁷ מר ישראל זינגר, יועץ ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, מכתב, 28 במרס 2004.

⁸ הרב איתן איזמן, ראש רשת נעם, מכתב, 29 במרס 2004.

מקורות

- איזמן איתן, ראש רשת נעם, מכתב, 29 במרס 2004.
- זינגר ישראל, יועץ ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, מכתב, 28 במרס 2004.
- חוזר מנכ"ל משרד החינוך תשס"ג/3(א), 1 בנובמבר 2000.
- חוזר מנכ"ל משרד החינוך תשס"ג/1(א), 1 בספטמבר 2002.
- משרד החינוך, מינהל חברה ונוער, מחויבות אישית – שירות לזולת, תשס"ב.
- שנער מרים, מנהלת המחלקה לבתי-ספר קהילתיים על-יסודיים ומחויבות אישית, משרד החינוך, שיחת טלפון, 28 במרס 2004.